

Inflatie, werkloosheid en de positie van de centrale bank

De mening van het publiek

Henriëtte Prast

In de speltheoretische benadering van de monetaire politiek wordt verondersteld dat het publiek bij het bepalen van zijn verwachtingen een duidelijk beeld heeft van de preferenties van de beleidsmaker. Het pleidooi voor een onafhankelijke centrale bank is gebaseerd op de gedachtengang dat het publiek ervan uitgaat dat de centrale bankier een grotere afkeer heeft van inflatie dan de regering en minder geeft om werkgelegenheid. Om deze theoretische aannames te onderzoeken op hun realiteitsgehalte, is een enquête onder gezinnen in Nederland gehouden over hoe ernstig zij inflatie respectievelijk werkloosheid vinden en hoe ernstig zij denken dat de regering respectievelijk de president van de Nederlandsche Bank beide verschijnselen vindt. De theoretische veronderstellingen worden grotendeels bevestigd, zij het vooral door mensen uit de hogere sociale klassen (van de redactie).

Recente ontwikkelingen in de theorie van de monetaire politiek baseren zich op de gedachtengang dat de interactie tussen het gedrag van de monetaire beleidsmaker enerzijds en dat van de private sector anderzijds doorslaggevend is voor de effectiviteit van monetair beleid. Het optimale monetaire beleid en de eventuele wenselijkheid van een onafhankelijke centrale bank hangen in deze - speltheoretische - benadering direct samen met de gemaakte veronderstellingen aangaande de informatie en mening van de particuliere sector. Om die reden is het nuttig te toetsen in hoeverre deze veronderstellingen realistisch zijn. In dit artikel wordt verslag gedaan van de resultaten van een recent op mijn verzoek door het NIPO uitgevoerde enquête onder gezinnen in Nederland. Deze enquête is opgesteld met als doel een beeld te krijgen van de kennis cq opinie van het publiek over de doelstellingen van

¹ Vakgroep Algemene Economie, Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie, Universiteit van Amsterdam. Met dank aan Willem Boeschoten, Ad Stokman en twee anonieme referees voor hun commentaar op een eerdere versie.

de regering en de centrale bank en over het institutionele kader van de monetaire politiek. Alvorens over te gaan tot de bespreking van de opzet van de enquête en de uitkomsten ervan, zal in de volgende paragraaf een beknopte uiteenzetting van het theoretische kader worden gegeven.

1. Theoretisch kader

De afgelopen tien jaar zijn er vele studies verschenen die monetair beleid analyseren vanuit een speltheoretische invalshoek. Baanbrekend op dit gebied was het artikel van Barro en Gordon (1983). Daarin wordt aangetoond dat monetair beleid - onder bepaalde veronderstellingen - een inflatoire 'bias' (neiging) heeft als gevolg van tijdsinconsistentie. Hiermee wordt bedoeld, dat de monetaire beleidsmaker verrassingsinflatie wil creëren met de bedoeling reële effecten te genereren, maar dat deze laatste niet optreden omdat het publiek op de inflatie anticipeert en de verrassing dus uitblijft. Uitgangspunt van de analyse is dat de beleidsmaker via verrassingsinflatie de productie wil vergroten. Dit is mogelijk omdat de economie beschreven kan worden door het volgende model:

$$y = y^* + (\pi - \pi^e) \quad (1)$$

waarbij y en y^* respectievelijk de feitelijke en 'natuurlijke' productie zijn, en π en π^e respectievelijk de feitelijke en de door het publiek verwachte inflatie. Het model is uitgedrukt in logaritmen. Er is verondersteld, dat de beleidsmaker de inflatie als monetair instrument heeft. Dit betekent een perfecte beheersing van de geldhoeveelheid en een eenduidige relatie tussen geldhoeveelheid en prijspeil. Het model van vergelijking (1) kan worden ingepast in twee geheel verschillende zienswijzen op de werking van de economie. Oorspronkelijk is het ontwikkeld door Lucas (1973), die uitgaat van een economie met volledige prijsflexibiliteit. Hij veronderstelt dat individuen prijssignalen niet direct juist weten te interpreteren. Door deze zogenoemde mispercepties kan monetair beleid tijdelijk reële effecten hebben. Een alternatieve interpretatie is gegeven door Keynesianen als Fischer (1977) en Taylor (1980). Zij veronderstellen nominale starheden als gevolg van (loon)contracten, die gebaseerd zijn op inflatie-verwachtingen. Het model is dus als theoretische abstractie in principe bruikbaar zowel voor economen die geloven in volledige prijsflexibiliteit en marktruiming als voor economen die ervan uitgaan dat de economie gekenmerkt wordt door starheid van lonen en prijzen.

In het algemeen wordt verondersteld dat de beleidsmaker (regering) de maatschappelijke welvaartsfunctie maximaliseert. Deze ziet er als volgt uit:

$$W = -0,5a\pi^2 + b(y - y^*) \quad (2)$$

$a, b \geq 0$

Vergelijking (2) geeft aan, dat er gestreefd wordt naar volledige prijsstabiliteit (dat wil zeggen weinig inflatie of deflatie) én naar een productie boven het natuurlijke niveau. Achterliggende gedachte bij dit laatste is dat de natuurlijke productie, y^* , lager kan zijn dan het maatschappelijke optimum als gevolg van imperfecties op de arbeidsmarkt door bijvoorbeeld de insider-outsider problematiek en/of door versturende belastingen, dat wil zeggen belastingen die effect hebben op beslissingen van vraag en aanbod. Door via monetaire politiek de feitelijke productie te verhogen boven dit sub-optimale natuurlijke niveau kunnen de ongewenste macro-economische neven-effecten van marktimperfecties (deels) ongedaan gemaakt worden. Het instrument van de beleidsmaker is de inflatie, die in deze gedachtengang rechtstreeks wordt bepaald door de groei van de geldhoeveelheid. Maximalisatie van (2) onder restrictie van (1) levert als optimale inflatie $\pi = b/a$ op. Deze ratio is een maatstaf voor de relatieve preferenties van de beleidsmaker: hoe groter b/a , des te sterker de nadruk op stimulering van de productie ten koste van meer inflatie.

De doelstellingsfunctie van het publiek kan als volgt worden weergegeven:

$$L = -(\pi - \pi^e)^2 \quad (3)$$

Vergelijking (3) wordt in de literatuur op twee manieren gefundeerd. Eén interpretatie is, dat het publiek er op uit is de inflatie zo goed mogelijk te voorspellen. Dat maakt het immers mogelijk de beste individuele economische beslissingen te nemen, bijvoorbeeld ten aanzien van het eigen arbeidsaanbod, de aankoop van een huis, spaargedrag enzovoort. Dit betekent overigens niet, dat individuen niet geïnteresseerd zijn in de sociale welvaart van vergelijking (2). Het punt is, dat een individu niet in staat is de geaggregeerde inflatie, of de geaggregeerde inflatieverwachting te beïnvloeden. Het levert voor elk individu nut op, als op geaggregeerd niveau de inflatie wordt overschat. Voor een individu is het echter optimaal zélf de inflatie goed te voorspellen. In wezen is hier sprake van een positief extern effect van het te laag voorspellen van de inflatie (Rogoff, 1989).

Een andere fundering voor (3) is dat een 'loonzetter', bijvoorbeeld een grote vakbond, ten doel heeft de werkgelegenheid te stabiliseren op het natuurlijke niveau. Gezien het model van de economie zoals weergegeven in (1), kan de loonzetter trachten dit doel te bereiken door het nominale loon zo te kiezen

dat het gelijk is aan het verwachte prijspeil. Door de interactie tussen loonzetter en beleidsmaker heeft het zo gekozen loon invloed op de optimale inflatie gezien vanuit de beleidsmaker. Vergelijking (3) weerspiegelt de doelstelling van de loonzetter, doordat in deze optiek de inflatieverwachting en het nominale loon aan elkaar gelijkgesteld kunnen worden. In dit geval is het zo, dat een subgroep van de private sector niet de maatschappelijke welvaart nastreeft.

Het publiek is zich bewust van de bedoelingen van de beleidsmaker en anticipeert op de 'verrassingsinflatie'. Daarom is de inflatieverwachting gelijk aan de feitelijke inflatie ($\pi^e = b/a$), waardoor de inflatie geen reële effecten heeft. Het maatschappelijke nut, gemeten door de welvaartsfunctie (2), is in dit geval $W = -0,5(b^2/a)$. Dit is kleiner dan het nut dat zou ontstaan indien er nul inflatie wordt gerealiseerd én verwacht, immers dan is $W = 0$.

Latere studies laten zien dat de inflatoire neiging kan worden gereduceerd door het publiek ervan te overtuigen dat de monetaire beleidsmaker er niet op uit is verrassingsinflatie te creëren (Backus and Driffill 1985, Rogoff 1985). Uitvloeisel van deze theoretische discussie is het ook door de politiek overgenomen debat over de wenselijkheid van een onafhankelijke centrale bank. Achterliggende gedachte is, dat een centrale bankier een grotere afkeer heeft van inflatie dan de regering. Indien hij onafhankelijk is, zal hij het monetaire beleid inzetten om zijn eigen doelstellingsfunctie en niet de sociale welvaartsfunctie, te optimaliseren. Om in termen van vergelijking (2) te blijven: de centrale bankier heeft een kleinere ratio b/a . Voorzover het publiek zich hiervan bewust is, zal het lagere inflatie verwachten. Dit is niet alleen gunstig voor de centrale bankier, maar ook voor het publiek zelf. Immers, door een lagere waarde van b wordt het welvaartsverlies kleiner.

Empirische studies op dit terrein concentreren zich op het meten van een eventueel verband tussen onafhankelijkheid en inflatie (Bade and Parkin, 1985; Cukierman, 1992; Eyffinger and Schaling, 1993; Eyffinger, Van Rooy and Schaling, 1994; Grilli, Masciandaro and Tabellini, 1991). Op zichzelf is dit niet zonder problemen van fundamentele aard². Zo is het niet eenvoudig om een eenduidige maatstaf van onafhankelijkheid te ontwikkelen en centrale

² Een probleem met veel van deze studies is, dat zij veelal geen betrouwbare maatstaf voor onafhankelijkheid hanteren. Vaak worden alle institutionele factoren die mogelijkwijs inflatie kunnen temperen als kenmerken van onafhankelijkheid beschouwd. Verder heeft Fase (1992) betoogd dat hier het gevaar van trend- en nonsenscorrelatie op de loer ligt, indien onafhankelijkheid en inflatie-afkeer een gemeenschappelijke grond bezitten. Ook kan er omgekeerde causaliteit zijn in die zin, dat publiek met een grote afkeer van inflatie een onafhankelijke centrale bank doet ontstaan, dan wel dat een regering een centrale bankier onder haar hoede neemt (afhankelijk maakt) indien deze de inflatie teveel laat oplopen (zie Fischer (1995) en Cukierman (1992)).

banken daarnaar te rangschikken. Hier zij volstaan met op te merken, dat autonomie alleen zin heeft indien het publiek zich bewust is van die onafhankelijke positie, en bovendien op de hoogte of althans van mening is, dat de centrale bankier een grotere afkeer van inflatie heeft dan de regering. Is dit niet het geval, dan zal autonomie wél leiden tot restrictief beleid, maar niet tot aanpassing van de inflatieverwachtingen, met - zie vergelijking 1 - lagere productie als resultaat.

2. Het opinie-onderzoek

Gezien het bovenstaande is kennis omtrent de mening en de informatie van het publiek op het gebied van de preferenties en de bevoegdheden van de regering en de centrale bank van belang. Hierdoor kan enigszins getoetst worden in hoeverre de in de theorie gemaakte veronderstellingen kloppen. Onderzoek hiernaar is bij mijn weten niet eerder verricht³. Wel heeft recent Amerikaans onderzoek onder monetair economen aangetoond, dat velen van hen werkloosheidsbestrijding minstens even belangrijk vinden als het creëren van prijsstabiliteit (Hoskin, 1993). Ook is het interessant na te gaan of het publiek het aanvaardbaar vindt als een onafhankelijke centrale bank doelstellingen nastreeft die afwijken van de maatschappelijke welvaartsfunctie. Dit heeft dan niet betrekking op de mate van effectiviteit van monetair beleid bij onafhankelijkheid, maar op de principiële rol van overheidsinstellingen vanuit democratisch perspectief. Friedman wees er in 1962, in een verhandeling over de vraag of een onafhankelijke centrale bank wenselijk is, al op dat enerzijds monetair beleid niet de speelbal van politieke manipulatie mag worden, maar dat anderzijds monetair beleid te belangrijk is om over te laten aan een instelling die niet door de samenleving kan worden gecontroleerd (Friedman, 1962).

De in de theorie gemaakte veronderstellingen betreffen de preferenties van de regering en de centrale bank, de kennis van het publiek daaromtrent, en de mate waarin het publiek zijn gedrag laat leiden door inflatieverwachtingen. Door vragen hieromtrent voor te leggen aan het publiek kan een beeld verkregen worden van de mate waarin de in de literatuur gemaakte veronderstellingen steun vinden bij de feiten, althans voor Nederland. Daarbij gaat het er niet om, te meten of er in Nederland sprake is van een inflatoire bias. Eerder is het de bedoeling inzicht te krijgen in de vraag, in hoeverre de mening van het publiek overeenkomt met hetgeen in de literatuur wordt verondersteld, én in de vraag of men een onafhankelijke centrale bank

³ Wel is er empirisch onderzoek verricht naar sociaal-economische preferenties, zie Merkies en Vermaat (1981).

aanvaardbaar vindt. De vraag hierbij is natuurlijk, wie hierbij als 'het publiek' moeten worden aangemerkt. Enerzijds kan men het standpunt verdedigen, dat het theoretische model uitgaat van een groot aantal individuele economische agenten. Dit sluit het beste aan bij de interpretatie van bovenstaand model als misperceptie-model. Dat pleit voor een enquête onder een doorsnee van de bevolking. Anderzijds is het de vraag, of het doorsnee individu zijn gedrag afhankelijk stelt van de verwachte inflatie. Zo niet, dan zou het beter zijn bedrijven te ondervragen. Een derde mogelijkheid is het enquêteren van instellingen die zich specifiek bezighouden met het bepalen van strategieën op macro-economisch terrein (vakbonden, ondernemersorganisaties). Dat zou het beste aansluiten bij de interpretatie van bovenstaand model als een model met nominale starheden.

In het in dit artikel beschreven onderzoek is gekozen voor een onderzoek onder een doorsnee van de bevolking. Via een telefonische enquête zijn door het NIPO ruim 700 personen van 18 jaar en ouder ondervraagd. Om de steekproef representatief te laten zijn, zijn de resultaten gewogen naar de samenstelling van de bevolking, volgens de standaardmethode van het NIPO. De vragenlijst is in de bijlage weergegeven. Naast vragen over de mening van het publiek ten aanzien van de preferenties van beleidsmakers en de feitelijke onafhankelijkheid van de Nederlandsche Bank (DNB) zijn ook vragen opgenomen over de wenselijkheid van een onafhankelijke monetaire autoriteit. Tenslotte is onderzocht in welke mate men op de hoogte is van de feitelijke inflatie, in welke mate men aandacht schenkt aan inflatie en inflatieverwachtingen, en waar men de verwachting op baseert. De enquête is uitgevoerd in de periode onmiddellijk volgend op de presentatie van het Jaarverslag van DNB over 1994 op 24 april jl., en wel in de periode van 26 april 1995 tot 12 mei 1995. Dit is gedaan omdat naar verwachting de mensen in deze periode het best geïnformeerd zouden zijn over monetair beleid en de rol van DNB. De resultaten kunnen dus, wat betreft de kennis van het publiek, in gunstige zin vertekend zijn.

3. Enquête-resultaten

Preferenties. Zoals in de inleiding al naar voren kwam, veronderstelt de theorie dat de regering maximalisatie van de maatschappelijke welvaartsfunctie nastreeft. Deze doelstellingsfunctie bevat output (of werkgelegenheid) als positief element en inflatie (deflatie) als negatief element en is een neerslag van de preferenties van het publiek. De nutsfunctie van de centrale bankier wordt geacht hiervan af te wijken in die zin, dat er meer of uitsluitend gewicht aan prijsstabiliteit wordt toegekend. Verder wordt ervan uitgegaan, dat het publiek zich hiervan bewust is.

Om een idee te krijgen of deze veronderstellingen realistisch zijn is aan de respondenten gevraagd aan te geven, op een schaal van 1 tot 10, hoe ernstig zijzelf het verschijnsel werkloosheid en het verschijnsel inflatie vinden, en hoe ernstig zij denken dat de regering respectievelijk de president van de Nederlandsche Bank deze verschijnselen vinden. Daarbij is in de toelichting op de vraag aangegeven, dat het er niet om ging hoe ernstig werkloosheid en inflatie op dit moment in Nederland zijn, maar hoe ernstig men deze in het algemeen als verschijnsel vindt.

De gemiddelde resultaten zijn weergegeven in de eerste twee kolommen van Tabel 1. Hierbij staat een 10 voor zeer ernstig en een 1 voor niet ernstig⁴. In de derde kolom van tabel 1 is het relatieve belang van werkloosheid ten opzichte van inflatie als economisch probleem afgeleid door de waarden in de eerste twee kolommen op elkaar te delen.

Tabel 1: Preferenties volgens het publiek. Gewicht van inflatie en werkloosheid als sociaal-economisch probleem

	Inflatie(α)	Werkloosheid(β)	β/α	% respondenten met score:		
				$\beta \geq \alpha$	$\beta < \alpha$	onbekend
Publiek	5,3 (3%)	7,1 (1%)	1,34	84	14	4
Regering	5,0 (5%)	6,0 (3%)	1,20	77	18	5
President DNB	6,4 (8%)	6,4 (7%)	1,00	62	28	9

Toelichting: 10 = zeer ernstig, 1 = niet ernstig

Getallen tussen haakjes: percentage respondenten met als antwoord 'weet niet'

Uit deze gemiddelde waarden van tabel 1 blijkt ten eerste, dat het publiek heel duidelijk een mening heeft over de eigen preferenties en die van de regering en de president van de Nederlandsche Bank. Volgens het publiek geeft de regering onvoldoende om zowel werkloosheid als inflatie. In die zin zou men kunnen concluderen, dat het publiek van mening is dat de regering niet de sociale welvaart nastreeft. Wat betreft de mening van het publiek over de preferenties van de president van de Nederlandsche Bank is het opvallend, dat men ervan uitgaat dat de Bankpresident meer geeft om werkloosheid dan de regering. Hoewel dit op het eerste gezicht de in de theorie gemaakte veronderstelling lijkt tegen te spreken, kan het gevonden resultaat toch - deels - als bevestiging ervan worden geïnterpreteerd. Immers, het gaat uiteindelijk om het relatieve gewicht van werkloosheid en inflatie. Om in termen van het model te blijven: beleid en beleidsverwachtingen worden bepaald door (de mening omtrent) het relatieve gewicht van

⁴ In de oorspronkelijke vragenlijst (zie bijlage) loopt om enquête-technische redenen de schaal van 10 (niet ernstig) tot 1 (zeer ernstig).

inflatie en werkloosheid in de doelstellingsfunctie van de beleidsmaker. Hoewel de gevonden ratio β/α niet mag worden gelijkgesteld met de b/a uit de doelstellingsfunctie van vergelijking (2), is deze wel een indicatie van de relatieve preferentie voor werkloosheidsbestrijding ten opzichte van inflatiebestrijding. Als zodanig kan hij ook beschouwd worden als maatstaf voor de 'optimale' inflatie: hoe hoger de ratio β/α van de monetaire beleidsmaker, des te hoger zal de inflatie zijn. En hoewel de Bankpresident volgens het publiek bezorgder is over werkloosheid dan de regering, is de relatieve nadruk die hij op inflatiebestrijding wil leggen groter dan het publiek en de regering zouden doen. Dat DNB bezorgder is over de inflatie dan zowel publiek als regering is conform de theorie. Rogoff (1985) heeft op grond van de 'median voter' benadering laten zien dat het publiek een centrale bankier kiest die een grotere afkeer van inflatie heeft dan het publiek zelf. Wat betreft de relatieve preferenties β/α is men van mening dat ook de regering te weinig belang hecht aan werkloosheidsbestrijding in vergelijking met het tegengaan van inflatie. Met wat verbeeldingskracht kan hieruit worden geconcludeerd, dat de inflatie die men verwacht als DNB het beleid mag bepalen (dat wil zeggen: onafhankelijk is) 5/6 is van het niveau dat ontstaat indien de regering het monetaire beleid bepaalt.

De in de derde kolom van tabel 1 gegeven ratio's β/α zijn de verhoudingsgetallen van de gemiddelde β respectievelijk α . Er is voor deze benadering gekozen omdat het gemiddelde van de individuele ratio's een minder betrouwbare maatstaf is van de gemiddelde preferenties⁵. Echter, dit heeft als nadeel dat geen uitspraak gedaan kan worden over de significantie van de gevonden verschillen, daar er geen spreidingsgegevens zijn. Ditzelfde probleem doet zich voor bij opsplitsing van de respondenten naar subgroepen.

Tabel 2: Preferenties volgens het publiek, naar opleiding

Opleiding	inflatie (α)			werkloosheid (β)			β/α		
	zelf	DNB	reg.	zelf	DNB	reg.	zelf	DNB	reg.
LO	5,6	5,9	5,3	7,0	6,1	5,7	1,25	1,03	1,07
LBO	5,8	5,9	4,4	7,2	6,5	5,6	1,24	1,10	1,27
MAVO	5,3	6,1	5,0	7,3	6,3	5,9	1,36	1,03	1,18
MBO	5,2	6,5	5,1	7,2	6,4	5,9	1,38	0,98	1,15
HAVO/VWO	5,0	6,5	5,4	6,7	6,4	6,1	1,34	0,94	1,13
HBO	5,3	6,6	5,1	6,9	6,3	6,0	1,30	0,95	1,17
WO	4,9	6,8	5,3	7,4	6,6	6,7	1,51	0,93	1,26

⁵ Dit kan worden geïllustreerd met een eenvoudig voorbeeld. Stel dat 50% van de respondenten inflatie tien maal zo erg vindt als werkloosheid ($\beta/\alpha = 1/10$) en de andere helft werkloosheid tien maal zo erg vindt als inflatie ($\beta/\alpha = 10$). Over het geheel genomen vindt de bevolking inflatie en werkloosheid even erg. Echter, het gemiddelde van de individuele scores is in dit geval $0,5 \times 1/10 + 0,5 \times 10 = 5,05$, met andere woorden zo gemeten wordt werkloosheid ruim vijf maal zo erg gevonden als inflatie. Overigens is de gemiddelde β/α op basis van de individuele ratio's voor het publiek zelf 2,42, voor de regering 1,62 en voor DNB 1,18.

De groep respondenten kan worden ingedeeld naar een aantal sociaal-economische kenmerken. Tabel 2 op bladzijde 19 suggereert een verband tussen opleidingsniveau en preferenties. Hoger opgeleiden geven een groter relatief gewicht aan werkloosheid, terwijl lager opgeleiden dichter in de buurt komen van de preferenties die men aan DNB toekent.

Ter aanvulling op Tabel 2 kan nog worden vermeld, dat het percentage 'weet niet' over het algemeen vrij laag is (rond de 2%). Een uitzondering hierop vormt de subgroep met alleen lager onderwijs. Hiervan heeft rond 14% geen eigen mening over inflatie én geen mening over de preferenties van de Bankpresident. Uit de tabel blijkt, dat voor alle subgroepen geldt dat men denkt dat de Bankpresident meer om inflatie en minder om werkloosheid geeft dan de respondent zelf. Opvallend is ook dat men over de hele linie van mening is dat DNB meer belang (in absolute zin) hecht aan werkloosheid dan de regering. Verder blijken de verschillen naar opleiding in de ratio β/α (zelf en DNB) vooral te ontstaan door uiteenlopende meningen over het belang van inflatie en niet zozeer dat van werkloosheid. De eigen preferentie ten aanzien van prijsstabiliteit neemt af met het opleidingsniveau en de mening over het gewicht dat DNB hieraan toekent neemt juist toe.

Toepassing van een t-toets op de gemiddelde β en α van de verschillende subgroepen laat geen significante verschillen zien tussen deze groepen. Zoals eerder naar voren werd gebracht, is het toepassen van een significantietoets op de ratio's niet mogelijk. Om toch na te gaan of er een significant verband is tussen opleidingsniveau en (mening over) preferenties is getoetst op rangcorrelatie. Het resultaat is weergegeven in tabel 3.

Tabel 3: Rangcorrelatie preferenties en opleiding

Preferenties	Correlatiecoëfficiënt
β/α (zelf)	0,6429
β/α (DNB)	-0,8718*
β/α (reg)	0,2143

*=Significante rangcorrelatie met een betrouwbaarheid van meer dan 95%

Daaruit blijkt, dat het positieve verband tussen de eigen preferenties (het relatieve belang van werkloosheid gemeten naar β/α) en opleiding net niet significant is. Tussen opleidingsniveau en mening over de preferenties van

DNB is wel een significante correlatie. Wat betreft de mening over de preferenties van de regering is er geen significant verschil.

Al met al kan worden geconcludeerd, dat vooral hoger opgeleiden veronderstellen dat de relatieve preferenties van DNB in sterke mate afwijken (in de zin van grotere afkeer van inflatie) van de eigen preferenties en van de preferenties van de regering, terwijl de lager opgeleiden denken dat het verschil tussen de eigen preferenties en die van DNB minder groot is. Dit verschil tussen de opleidingsniveaus komt vooral voort uit verschillen in de mening over de preferenties van de Bankpresident.

Een opsplitsing naar inkomensniveau laat een minder duidelijk beeld zien, zoals blijkt uit Tabel 4. Als aanvulling op deze tabel zij vermeld, dat het percentage 'weet niet' over het algemeen laag (rond de 4%) is, maar dat van de lagere inkomens rond de 15% geen mening heeft over de preferenties van de Bankpresident.

Tabel 4: Inkomen en preferenties

Inkomen	inflatie (α)			werkloosheid (β)			β/α		
	zelf	DNB	reg.	zelf	DNB	reg.	zelf	DNB	reg.
< 15.000	5,1	4,8	5,0	6,1	5,7	5,8	1,19	1,19	1,16
15-20.000	5,7	5,8	4,8	7,6	6,0	6,5	1,33	1,03	1,35
20-30.000	5,6	6,4	5,0	7,8	6,4	6,5	1,39	1,00	1,30
30-43.000	6,1	6,7	5,1	7,5	6,7	5,9	1,23	1,00	1,16
43-50.000	5,2	6,5	4,9	7,1	6,4	5,6	1,36	0,98	1,14
50-60.000	5,5	6,7	5,2	7,1	6,6	6,0	1,29	0,99	1,15
60-75.000	5,2	7,0	5,3	7,4	6,9	6,7	1,42	0,99	1,26
>75.000	4,8	6,5	5,0	7,1	6,3	6,1	1,46	0,97	1,22
wil niet zeggen	5,7	6,0	5,3	7,4	6,1	5,7	1,29	1,01	1,07

1) Bruto jaarinkomen in gulden

Een mogelijk verband tussen inkomensniveau en de ratio β/α is weer getoetst met behulp van een rangcorrelatietoets. Het resultaat is weergegeven in tabel 5 op bladzijde 22.

Uit Tabel 5 blijkt dat de eigen ratio β/α net niet significant toeneemt met het inkomensniveau. Gezien de samenhang tussen opleidingsniveau en inkomen was te verwachten dat de preferenties naar inkomen een zelfde beeld zouden vertonen als die naar opleidingsniveau. Toch wekt het beeld van de eigen preferenties verbazing, omdat respondenten met hogere inkomens vermoedelijk niet werkloos zijn. Mogelijk is men goed in staat onderscheid te maken

tussen eigenbelang en maatschappelijk belang. De mening over de preferenties van de Bankpresident hangt ook hier significant samen met het inkomensniveau: hoe hoger het inkomen, hoe lager men denkt dat het relatieve belang van werkloosheid is voor de Nederlandsche Bank. Het verband tussen inkomen en mening over de preferenties van de regering is, net als voorheen bij de opdeling naar opleiding, niet significant.

Tabel 5: Rangcorrelatie preferenties en inkomen

Preferenties	Correlatiecoëfficiënt
β/α (zelf)	0,6905
β/α (DNB)	-0,9341*
β/α (reg)	-0,1514

*=Significante rangcorrelatie met een betrouwbaarheid van meer dan 95 %.

Een indeling in subgroepen die zowel rekening houdt met opleiding als beroep is de opsplitsing naar sociale klasse. Dit is een standaardindeling door het NIPO in vijf groepen volgens een matrix gebaseerd op opleiding en beroep. De resultaten zijn weergegeven in Tabel 6.

Tabel 6: Preferenties volgens het publiek, naar sociale klasse*

Sociale klasse	inflatie (α)			werkloosheid (β)			β/α		
	zelf	DNB	reg.	zelf	DNB	reg.	zelf	DNB	reg.
D	5,7	5,3	4,7	6,7	5,7	5,1	1,17	1,07	1,09
C	5,6	6,1	4,7	7,2	6,5	5,5	1,28	1,07	1,17
Bo	5,4	6,2	5,2	7,2	6,2	6,2	1,33	1,00	1,19
Bb	5,1	6,6	5,1	7,2	6,6	6,0	1,41	1,00	1,18
A	5,2	6,7	5,2	7,1	6,2	6,3	1,36	0,93	1,21

*D = laag, A = hoog.

Hoe hoger de sociale klasse, des te belangrijker acht men zelf werkloosheid ten opzichte van prijsstabiliteit als doelstelling van economisch beleid, en des te lager schat men het relatieve gewicht in dat de Bankpresident toekent aan inflatie. Wederom geeft een t-toets op de gemiddelde β en α geen significante verschillen. Een eventueel verband tussen sociale klasse en relatieve preferenties is weer onderzocht met behulp van een rangcorrelatietoets. De

resultaten zijn weergegeven in Tabel 7.

Het verband tussen sociale klasse en relatieve preferenties blijkt steeds significant te zijn. De eigen preferenties en de mening over die van de regering hangen positief samen met de sociale klasse, de mening over de ratio β/α van DNB heeft een significante negatieve correlatie met de sociale klasse. De matrix van het NIPO impliceert dat hogere klassen (A en Bb) niet werkloos zijn. Dit betekent dat de relatief sterke afkeer van werkloosheid van deze groepen te maken heeft met andere preferenties los van de eigen werkgelegenheidssituatie. Nieuw is, dat er hier ook significante verschillen zijn in de mening over de relatieve preferenties van de regering. Hoe hoger de sociale klasse, des te meer men denkt dat ook de regering werkloosheid een relatief belangrijk probleem vindt.

Tabel 7: Rangcorrelatie preferenties en sociale klasse

Preferenties	Correlatiecoëfficiënt
β/α (zelf)	0,9000*
β/α (DNB)	-0,9428*
β/α (reg)	0,9000*

*=Significante rangcorrelatie met een betrouwbaarheid van 95 % of meer.

Alles overziend kan geconcludeerd worden, dat de in de theorie veronderstelde mening van het publiek ten aanzien van de relatieve preferenties van regering respectievelijk centrale bank vooral lijkt op te gaan voor de hogere klassen. Verder is opvallend, dat lagere sociale klassen veronderstellen dat de relatieve preferenties van de beleidsmakers redelijk dicht in de buurt liggen van de eigen preferenties, terwijl dat voor de hogere klassen juist niet het geval is.

Machtverhouding. Uit het voorgaande blijkt, dat het publiek een ander monetair beleid verwacht van DNB dan van de regering. Dit zou betekenen dat de inflatieverwachtingen lager zijn indien het monetaire beleid, althans in de visie van het publiek, wordt bepaald door DNB. Dit impliceert dat de inflatieverwachting mede afhangt van de feitelijke machtverhouding tussen de regering en DNB, voorzover het publiek daarvan op de hoogte is. Daarom is de vraag gesteld, wie er in Nederland het laatste woord heeft in het geval van een meningsverschil over het te voeren monetaire beleid.

Feitelijk is het zo, dat de Minister van Financiën op grond van het aanwijzingsrecht verwoord in artikel 23, lid 5 van de Bankwet (De Nederlandsche Bank, 1948) uiteindelijk de baas is. Verder is het natuurlijk ook zo, dat de Minister de zeggenschap heeft over het wisselkoersbeleid. De meerderheid van het publiek (66%) blijkt op de hoogte te zijn van de uiteindelijke machtspositie van de Minister van Financiën.

Zoals bekend, voorziet het Verdrag van Maastricht in de oprichting van een onafhankelijke Europese centrale bank. Dit betekent een verschuiving van de formele machtsverhoudingen in vergelijking met de huidige situatie in Nederland. Zonder rechtstreeks naar de mening over de Europese centrale bank te vragen, is geprobeerd erachter te komen hoe het publiek denkt over autonomie van de monetaire autoriteit. Er is gevraagd, wie het laatste woord zou moeten krijgen bij meningsverschillen over het monetaire beleid: de regering of DNB.

Het blijkt, dat de meerderheid van de respondenten (64%) tevreden is met de huidige situatie, waarin de regering het laatste woord heeft. Er zijn hier geen opvallende verschillen naar sociale klasse, opleiding of inkomensniveau, maar wel naar inkomstenbron. Tabel 8 geeft het resultaat, waarbij onderscheid is gemaakt tussen inkomen uit betaalde arbeid, uit pensioen, uit overige uitkeringen (arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, bijstand) en uit studiefinanciering. Voor de volledigheid is ook het antwoord op de vraag naar de feitelijke autonomie weergegeven.

Tabel 8: Autonomie van de Nederlandsche Bank, naar inkomstenbron¹⁾

	a) wie heeft laatste woord?			b) wie moet laatste woord krijgen?		
	regering	DNB	w.n.	regering	DNB	w.n.
Betaalde arbeid	67	30	3*	66	31	3*
Pensioen	63	29	8*	53*	38	9
Arbeidsongeschikt	70	30	.*	80*	15*	5
Werkloos	63	37	.*	63	30	7
Weduwen-wezen	45	18	36*	27*	45	27
Bijstand	29*	57	14	57	29	14
Studerend	78	22	.*	83*	17	.*
Anders	86	14	.*	57	29	14
Totaal	66	30	4	64	31	5

1) antwoorden in %

*=verschilt significant op 95% niveau.

Uit Tabel 8 blijkt, dat respondenten die inkomen ontvangen uit betaalde arbeid grotendeels tevreden zijn met de huidige machtsverhouding. Van de

gepensioneerden kiest een grote groep (38%) voor autonomie van DNB. Dit ligt gezien de vermogenspositie van deze groep voor de hand. Arbeidsongeschikten en studenten kiezen significant vaker voor uiteindelijke zeggenschap van de regering. Een verklaring wat betreft de studenten ligt voor de hand: die willen na de studie niet werkloos worden. Waarom arbeidsongeschikten een grote afkeer hebben van autonomie is niet duidelijk. Merk overigens op, dat de significantie van de verschillen in percentages 'weet niet' (derde kolom) volledig valt toe te schrijven aan de 'uitbijter' van de categorie weduwen-wezen.

Een ander interessant punt is het traceren van eventuele significante verschillen in opinie over de wenselijkheid van autonomie voor DNB naar politieke voorkeur. Tabel 9 laat zien, dat deze inderdaad blijken te bestaan.

Tabel 9: Autonomie van DNB¹⁾, naar politieke voorkeur²⁾

Politieke voorkeur	β/α	Wie heeft laatste woord?			Wie moet laatste woord krijgen?		
		regering	DNB	w.n.	regering	DNB	w.n.
PvdA	1,35	74	23	3	81*	18*	1*
D66	1,37	68	31	2	72	28	.*
CDA	1,42	63	34	3	58	35	7
VVD	1,30	73*	25	2	56*	41*	4
Anders	1,26	62	32	6	58	32	10
Niet gestemd	1,36	56*	38	6	63	30	8
Weet niet	1,43	57	30	13	63	30	7

1) in % van respons binnen subgroep

2) gevraagd is op welke partij men bij de laatste Kamerverkiezingen heeft gestemd

* = verschil significant op 95% niveau

Aanhangers van de PvdA hebben een significant sterkere voorkeur voor een situatie waarin de regering het laatste woord heeft inzake het monetaire beleid, terwijl voor de VVD het omgekeerde geldt: hier is de voorkeur voor autonomie van de Nederlandsche Bank significant groter, al wil de meerderheid (56%) toch uiteindelijke zeggenschap voor de regering.

In de eerste kolom van Tabel 9 zijn de preferenties naar politieke voorkeur weergegeven. Er is geen significante samenhang tussen politieke voorkeur, ingedeeld op een links/rechts schaal, en relatieve preferenties. De wens tot grotere autonomie onder VVD-stemmers komt mogelijk voort uit de liberale opvatting dat de macht van de overheid in het algemeen moet worden beperkt. Paradoxaal is daarbij natuurlijk wél, dat juist een onafhankelijke centrale bank een overheidsinstelling zou zijn met veel macht, want niet

gecontroleerd door het parlement. Overigens zij opgemerkt dat van de aanhang van elk van de partijen de meerderheid toch uiteindelijk het monetair beleid door de regering wil laten bepalen.

Kennis van inflatie en inflatieverwachting. De speltheoretische benadering van monetair beleid gaat ervan uit, dat het publiek rationele verwachtingen heeft. Wanneer het gaat om monetair beleid zijn inflatieverwachtingen het meest van belang, zoals blijkt uit het model van vergelijking (1). Daarom is in het onderzoek ook gevraagd naar het belang van inflatie voor economische beslissingen van het publiek. Daarnaast is onderzocht of men eigenlijk wel weet hoe hoog de feitelijke inflatie is. Van de ondervraagden zegt 20% nooit aandacht te besteden aan verwachte prijsstijgingen en antwoordt 42% regelmatig of vaak te letten op verwachte prijsontwikkelingen. Wat betreft de kennis omtrent de huidige inflatie ontstaat het volgende beeld. Men kon aangeven hoe hoog men denkt dat de huidige inflatie is, met als hoogste categorie '10% of meer'.

Van alle respondenten zegt 32% niet te weten hoe hoog de inflatie is. Gemiddeld wordt de feitelijke inflatie geschat op 3,8%. Dit is een forse overschatting, aangezien de feitelijke inflatie ten tijde van de enquëtering rond 2,5% lag. Indien antwoorden tussen de 2,0% en 2,9% als juist worden aangemerkt, heeft gemiddeld 23% van de respondenten een juiste inschatting van de inflatie, 13% onderschat de inflatie en 32% overschat de inflatie. Opsplitsing naar hoogte van het inkomen laat zien dat hogere inkomens beter op de hoogte zijn van de feitelijke inflatie. Indeling op grond van sociale klasse respectievelijk naar opleiding geeft hetzelfde beeld. Er geldt overigens steeds, dat alle subgroepen gemiddeld de inflatie te hoog inschatten. Dat de gevonden relaties significant zijn blijkt uit de resultaten van de rangcorrelatietoetsen weergegeven in tabel 10.

Tabel 10: Rangcorrelatie kennis van inflatie¹⁾ en opleiding, inkomen en sociale klasse

Kenmerk	Correlatiecoëfficiënt
Opleiding	0,9643*
Inkomen	0,8095*
Sociale klasse	1,000*

1) Percentage respondenten dat een inflatie tussen 2,0% en 2,9% heeft genoemd

*=Significante rangcorrelatie met een betrouwbaarheid van meer dan 95%.

Uit tabel 10 op bladzijde 26 blijkt dat er een significante positieve correlatie is voor elk van de drie kenmerken. Indien de respondenten worden opgedeeld naar bron van inkomsten blijkt dat mensen in de bijstand geen idee hebben hoe hoog de inflatie is. Van de respondenten in deze groep antwoordt 71% 'weet niet'; de overige 29% overschat de inflatie aanzienlijk. Wat betreft de inflatieverwachting is het opvallend, dat gemiddeld de respondenten een hogere inflatie verwachten voor het volgende jaar, nl 4,1%. Volgens de theorie zijn er twee mogelijke verklaringen voor dit verschijnsel. Ofwel het publiek heeft rationele verwachtingen en rekent op gebeurtenissen (een conjuncturele opleving, expansief monetair beleid) die prijsstijgingen in de handwerken, ofwel het publiek heeft adaptieve verwachtingen en weegt dus de (hogere) inflatiecijfers uit het verleden mee. Op grond van de informatie op het moment van de enquête - een verwachte omslag in de conjunctuur naar beneden, geen tekenen van een duidelijk herstel van de dollarkoers - lijkt het niet rationeel om een stijging van de inflatie te verwachten (Stokman en Zonderland, 1995)⁶. Gezien de ontwikkeling van de inflatie - in het recente verleden was deze hoger dan nu - kan de adaptieve verwachtingen-hypothese wél de overschatting van de huidige inflatie verklaren. Immers, de aanpassing van de verwachtingen aan een dalende trend vindt in deze visie slechts gedeeltelijk plaats. De verwachting van nog hogere inflatie in de toekomst valt hiermee echter moeilijk te rijmen. Wellicht moet er domweg worden geconcludeerd, dat veel mensen geen idee hebben over toekomstige inflatie. Om na te gaan op welke informatie de respondenten zich baseren, is gevraagd op te noemen welke instellingen de meest betrouwbare economische informatie verstrekken. De resultaten zijn weergegeven in Tabel 11.

Tabel 11: Informatiebron en kennis van inflatie¹⁾

Informatiebron	Inflatie goed (2,0 t/m 3,0%)	Inflatie fout	Weet niet	Totaal
CPB	46*	37	26*	36
President DNB	13	18*	9*	13
Universiteit	7	8	11	9
Algemene banken	4	5	8	6
Regering	2*	4	5	4
Overigen	15	21	9	14
Weet niet	19	15*	34	22
Totaal	100	100	100	100

1) Percentage dat betreffende instelling als betrouwbaarste informatiebron noemt. Door afronding telt kolom niet op tot 100.

*=verschilt significant op 95% niveau

⁶ Overigens is inflatie niet noodzakelijkerwijs pro-cyclisch, zie Bikker (1993).

Uit Tabel 11 blijkt, dat degenen die zeggen zich te baseren op het Centraal Planbureau significant vaker goed geïnformeerd zijn over de feitelijke inflatie, terwijl degenen die zeggen zich te oriënteren op de Bankpresident significant vaker een onjuist - en vaak: te hoog - inflatiecijfer noemen. Mogelijk valt dit te verklaren door de publiciteit rond het Jaarverslag van DNB in de enquêteperiode; respondenten die zich overigens nooit op de hoogte stellen van economische ontwikkelingen noemen wellicht DNB als informatiebron omdat ze het een en ander opgevangen via de televisie en daaruit de indruk gekregen hebben dat er reden is tot zorg over hoge inflatie.

4. Conclusies

Een aantal veronderstellingen en conclusies uit de speltheoretische benadering van monetair beleid lijkt door de resultaten van de enquête te worden bevestigd. Zo blijkt de meerderheid van het Nederlandse publiek van mening te zijn dat DNB een groter relatief gewicht toekent aan inflatie-bestrijding dan het publiek en de regering. Anderzijds is het zo, dat de Bankpresident volgens het publiek bezorgder is over werkloosheid dan zowel de regering als het publiek zelf. Bovendien is het publiek van mening, dat de regering niet de maatschappelijke welvaartsfunctie maximaliseert. Dit strookt niet met het beeld dat in de literatuur wordt geschetst van een regering respectievelijk een centrale bankier. Desalniettemin zou het gevonden resultaat de stelling kunnen bevestigen, dat inflatieverwachtingen lager zijn in het geval van een onafhankelijke centrale bank. Deze veronderstelling uit de literatuur blijkt in sterkere mate te kloppen voor hogere sociale klassen. Uit de enquête blijkt echter ook, dat meer autonomie voor de monetaire autoriteit geen brede politieke steun krijgt. Tegen onafhankelijkheid zijn vooral aanhangers van progressieve partijen, maar ook een - kleine - meerderheid van de aanhang van CDA en VVD wil geen onafhankelijke centrale bank. In dit verband kan men zich afvragen of onafhankelijkheid, zelfs als deze lagere inflatie en inflatieverwachtingen impliceert, nagestreefd moet worden. Tenslotte blijkt men massaal de inflatie te overschatten en een verdere stijging te verwachten. Aan dit laatste lijkt geen rationele verwachtingsvorming ten grondslag te kunnen liggen, en het kan slechts met moeite door de adaptieve verwachtingen-hypothese worden verklaard. Een overschatting van de inflatie kan blijkens de economische theorie kwalijke effecten hebben. Een betere informatievoorziening lijkt hier dan ook op haar plaats. Dat betekent niet, dat het publiek een te rooskleurig beeld moet krijgen voorgeschoteld, maar wellicht zijn de vaak pessimistisch geachte geluiden die Bankpresident Duisenberg in het algemeen bij de presentatie van het DNB-jaarverslag laat horen in dit verband contra-productief. Om die reden is het verheugend dat analyse van de persberichten naar aanleiding van de presentatie dit jaar laat zien dat de Bankpresident optimistischer werd bevonden dan in het verleden.

Literatuur

- Backus, D. en J. Driffill, 1985, Inflation and Reputation, *American Economic Review*, 75, 530-538
- Bade, R. en M. Parkin, 1985, Central Bank Laws and Monetary Policy, *Working Paper, Department of Economics University of Western Ontario*
- Barro, R. en D. B. Gordon, 1983, Rules, discretion and reputation in a model of monetary policy, *Journal of Monetary Economics*, 12, 101-121
- Bikker, J., 1993, Een inflatie-indicator voor Nederland, *Kwartaalbericht De Nederlandsche Bank*, december 1993
- Cukierman, A., 1992, *Central Bank Strategy, Credibility and Independence*, MIT, Cambridge
- De Nederlandsche Bank, 1994, *Bankwet 1948*, Kluwer, Amsterdam
- Eyffinger, S., en E. Schaling, 1993, Central Bank Independence in Twelve Industrial Countries, *Banca Nazionale del Lavoro, Quarterly Review*, vol 46, 184, 49-89
- Eyffinger, S., M. van Rooy en E. Schaling, 1994, Central Bank Independence: a Paneldata Approach, *Center Discussion Paper* 9493
- Fase, M.M.G. 1992 Over geld en monetair beleid in Nederlands en Europees Perspectief, 1992, KNAW-rede 1991, in *Mededelingen van de Afdeling Letterkunde van de KNAW*, Nieuwe reeks, deel 55, 7, 245-284
- Fischer, S., 1977, Long term contracts, rational expectations and the optimal money supply rule, *Journal of Political Economy*, 191-206
- Fischer, S., 1995, Central-Bank Independence Revisited, *American Economic Review*, 85 (2), 201-206
- Friedman, M., 1962, Should there be an independent monetary authority?, in L.B. Yeager (ed.), *In Search of a Monetary Constitution*, Harvard University Press, Cambridge
- Grilli, V., D. Masciandaro en G. Tabellini, 1991, Political and monetary institutions and public financial policies in the industrial countries, *Economic Policy*, 6, 342-392
- Hoskin, W. Lee, Views on Monetary Policy, *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, 75(2), 43-55
- Lucas, R.E., 1973, Some international evidence on output-inflation trade offs, *American Economic Review*, 326-335
- Merkies, A.H.Q.M. en A.J. Vermaat, 1981, De onmacht van een kabinet. Een empirisch onderzoek naar sociaal-economische preferenties en hun gebruik als welvaartsindicator, *Maandschrift Economie*, 45(3), 101-118
- Rogoff, K., 1985, The Optimal degree of Commitment to an Intermediate Monetary Target, *Quarterly Journal of Economics*, 100(4), 1169-1189
- Rogoff, K., 1989, Reputation, coordination and monetary policy, in Robert Barro (ed.) *Modern Business Cycle Theory*, Harvard University Press, Cambridge Constraints on Monetary Policy

- Stokman, A. en C. Zonderland, 1995, Conjunctuurbericht, *Economisch Statistische Berichten*, 3 mei 1995, 436
- Taylor, J.B., 1980, Aggregate dynamics and staggered contracts, *Journal of Political Economy*, 88, 1-23

Bijlage: vragenlijst preferenties publiek

Ik wil u nu een aantal vragen stellen die te maken hebben met het economisch en monetair beleid.

A. Vragen over preferenties t.a.v. werkloosheid en inflatie

Vraag 1: Kunt u van elk van de volgende economische verschijnselen aangeven in welke mate u deze ernstig of niet ernstig vindt? U moet dit doen aan de hand van een cijfer van 1 tot 10, waarbij een 1 staat voor zeer ernstig en een 10 voor helemaal niet ernstig.

(Enq.:Let op! Het gaat er hier niet om of men de inflatie/werkloosheid erg groot of klein vindt, maar hoe ernstig men het optreden van dit verschijnsel in zijn algemeenheid vindt)

- A. Inflatie; het stijgen van prijzen en inkomens
- B. Werkloosheid

Vraag 2: Kunt u van elk van de volgende economische verschijnselen aangeven in welke mate de regering deze volgens u ernstig of niet ernstig vindt? U moet dit doen aan de hand van een cijfer van 1 tot 10, waarbij een 1 staat voor zeer ernstig en een 10 voor helemaal niet ernstig.

(Enq.:Let op! Het gaat er hier niet om of men de inflatie/werkloosheid erg groot of klein vindt, maar hoe ernstig de regering het optreden van dit verschijnsel in zijn algemeenheid vindt)

- A. Inflatie; het stijgen van prijzen en inkomens
- B. Werkloosheid

Vraag 3:

Kunt u van elk van de volgende economische verschijnselen aangeven in welke mate de president van de Nederlandsche Bank, de heer Duisenberg, deze volgens u ernstig of niet ernstig vindt? U moet dit doen aan de hand van een cijfer van 1 tot 10, waarbij een 1 staat voor zeer ernstig en een 10 voor helemaal niet ernstig.

(Enq.:Let op! Het gaat er hier niet om of men de inflatie/werkloosheid erg groot of klein vindt, maar hoe ernstig de president van de Nederlandsche Bank het optreden van dit verschijnsel in zijn algemeenheid vindt)

- A. Inflatie; het stijgen van prijzen en inkomens
- B. Werkloosheid

B. Vragen over de autonomie van de Nederlandsche Bank

Vraag 4a: Stel, dat de regering en de president van de Nederlandsche Bank van mening verschillen over het te voeren monetaire beleid, d.w.z. het beleid dat zich richt op de inflatie (het stijgen van prijzen en inkomens), de rente en de wisselkoers. Wie *krijgt* naar uw mening in Nederland dan het laatste woord, de regering of de president van de Nederlandsche Bank? Het gaat hier om de vraag wie het laatste woord krijgt, niet wie dit behoort te krijgen.

- 1: De regering
- 2: De president van de Nederlandsche Bank
- 3: Weet niet/geen opgave

Vraag 4b: En wie behoort naar uw mening het laatste woord te krijgen, de regering of de president van de Nederlandsche Bank?

- 1: De regering
- 2: De president van de Nederlandsche Bank
- 3: Weet niet/geen opgave

C. Vragen over de rol van inflatieverwachtingen

Vraag 5: Bij een aantal van uw eigen beslissingen op financieel en economisch terrein kan het van belang zijn te weten in welke mate de prijzen in de toekomst naar verwachting zullen stijgen. U moet daarbij denken aan de aankoop van een huis of bedrijfspand, of aan het beleggen van uw spaargeld. Kunt u aangeven in hoeverre u zelf aandacht schenkt aan verwachte prijsstijgingen? Doet u dit....(Enq.:Lees op)

- 1: Nooit
- 2: Soms
- 3: Regelmatig
- 4: Vaak
- 5: Weet niet/geen opgave

Vraag 6: Diverse instellingen en organisaties in Nederland publiceren voorspellingen over de economie, onder andere over de verwachte inflatie. Welke instellingen en organisaties publiceren deze voorspellingen? (Enq: Niet helpen, meerdere antwoorden mogelijk)

Vraag 7: Welke instelling of organisatie geeft naar uw mening de meest betrouwbare economische informatie? (Enq: Lees op)

- 1: De regering
- 2: De president van de Nederlandsche Bank
- 3: Het Centraal Planbureau
- 4: Beleggingsadviseurs
- 5: Algemene banken
- 6: Deskundigen op universiteiten
- 7: Anderen, namelijk....
- 8: Weet niet/geen opgave

Vraag 8a: Hoe hoog is volgens u de inflatie op dit moment? Indien u het niet weet, kunt u dit dan zo goed mogelijk inschatten?

Vraag 8b: En hoe hoog denkt u dat de inflatie over 12 maanden zal zijn? Indien u het niet weet kunt u dit dan zo goed mogelijk inschatten?

Vraag 9a: Op welke politieke partij heeft u bij de laatste verkiezingen, in mei 1994, gestemd?

Vraag 9b: Wanneer er op dit moment verkiezingen zouden worden gehouden voor de Tweede Kamer, op welke politieke partij zou u dan stemmen?

De financiering van de oudedagsvoorziening

Harrie Verbon¹

De PvdA heeft recentelijk gepleit voor een welvaartsvaste AOW en voor het extra belasten van 65-plussers boven het minimum. Harrie Verbon ziet risico's in dit voorstel. Hij betoogt dat een welvaartsvaste AOW niet waarschijnlijk is, omdat de stijgende kosten van de AOW dan grotendeels door één groep, de jongeren, zullen worden gedragen. Ouderen zouden een bijdrage moeten leveren door onder meer de welvaartsvastheid van de AOW los te laten. Daarnaast moet, volgens Verbon, het omslagelement in de aanvullende pensioenen worden teruggedrongen. Daartoe vindt hij het gewenst dat de overheid in de semi-collectieve aanvullende regelingen ingrijpt. De toepassing van het huidige eindloorstelsel moet, aldus Verbon, worden verboden (van de redactie).

Ondanks meer dan een decennium discussie is het probleem van de financiering van de AOW nog steeds dat door de te verwachten verdubbeling van het aantal bejaarden (bij een ongewijzigd volume van de beroepsbevolking) de AOW-premie ook zal moeten verdubbelen als de AOW welvaartsvast blijft. Deze laatste conditie is natuurlijk niet onschuldig en de betekenis ervan zorgt al minstens sinds het verschijnen van het rapport van de commissie Drees in 1987 (Commissie Financiering Oudedagsvoorziening, 1987) voor de nodige verwarring. Deze commissie werd door de regering ingesteld om de te verwachte financieringsproblemen nader te bekijken. Het rapport suggereerde dat een welvaartsvaste AOW tot slechts geringe premiestijgingen op termijn zou leiden. Hierbij werd er echter van uitgegaan dat incidentele

¹Hoogleraar Openbare Financiën en Sociale Zekerheidseconomie aan de Katholieke Universiteit Brabant te Tilburg. Commentaar van Lex Meijdam heeft tot een aanmerkelijke verbetering van de oorspronkelijke tekst geleid. Gedeeltelijk is ook geput uit de resultaten van gezamenlijk werk. Dit is een bewerking van een inleiding gehouden tijdens het congres "Een duurzame AOW voor werknemer en werkgever", Erasmus Universiteit Rotterdam, 28 september 1995.